

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

IJTIMOIIY HIMOYA TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR

Turdaliyeva Niginabonu Elmurod qizi
Tursunqulov Orzubek Obidjon o'g'li
Xusanova Sevinch Maqsudjanovna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti Geografiya yo'nalishi (kechki ta'lim) talabalari

Ilmiy rahbar: Yursinboyev Jaxongir Mexrojidin o'g'li

CHDPU Yoshlar bilan ishlash va ma'naviyat-ma'rifat bo'limi boshlig'i

Annotatsiya:

Mazkur maqolada madaniy meros obyektlarini saqlash siyosatining mazmun-mohiyati, uning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni hamda tarixiy obidalarni asrashga qaratilgan davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari yoritilgan. Shuningdek, moddiy va nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish, restavratsiya ishlari, xalqaro tajribalar hamda milliy qonunchilik asosida amalga oshirilayotgan islohotlar tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: *madaniy meros, tarixiy obidalar, madaniy meros obyektlari, saqlash siyosati, restavratsiya, muhofaza, milliy qadriyatlar.*

KIRISH

Madaniy meros har bir xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlari va ma'naviy boyligini o'zida mujassam etgan bebaho boylik hisoblanadi. Tarixiy obidalar, me'moriy yodgorliklar, qadimiy qo'lyozmalar hamda xalq og'zaki ijodi namunalarini asrab-avaylash millatning o'zligini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli bugungi kunda madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ularni kelajak avlodga yetkazish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Globalashuv jarayonlari jadallashib borayotgan hozirgi davrda ayrim tarixiy va madaniy obyektlarning yo'qolib ketish xavfi ortib bormoqda. Tabiiy omillar, urbanizatsiya, ekologik muammolar hamda inson faoliyati natijasida ko'plab tarixiy yodgorliklar zarar ko'rmqda. Shu bois madaniy meros obyektlarini saqlash, restavratsiya qilish va ulardan oqilona foydalanish masalalari xalqaro hamjamiyat hamda davlat tashkilotlari oldidagi dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

O'zbekistonda ham madaniy merosni asrash va rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilib, bu borada qator qonunlar, davlat dasturlari va islohotlar amalga oshirilmoqda. Tarixiy shaharlar, me'moriy majmualar va arxeologik yodgorliklarni tiklash ishlari milliy madaniyatni targ'ib qilish bilan bir qatorda turizm sohasining rivojlanishiga ham xizmat qilmoqda. Madaniy meros obyektlarini saqlash siyosatini samarali tashkil etish esa jamiyatning ma'naviy taraqqiyoti va tarixiy xotirasini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi.

ASOSIY QISM

Madaniy meros obyektlarini saqlash siyosati har qanday davlatning tarixiy xotirasini, milliy qadriyatlarini va ma'naviy asoslarini mustahkamlashga xizmat qiluvchi muhim yo'nalishlardan biridir. Madaniy meros nafaqat o'tmishdan qolgan tarixiy yodgorlik yoki moddiy boylik, balki xalqning asrlar davomida shakllangan tafakkuri, urf-odatlarini, san'ati va turmush tarzining yorqin ifodasidir. Shu sababli tarixiy obidalarni asrash masalasi bugungi kunda nafaqat madaniy, balki siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan dolzarb masalaga aylangan. Ayniqsa, globallashuv sharoitida milliy o'zlikni saqlab qolish va yosh avlod ongiga tarixiy qadriyatlarni singdirishda madaniy meros obyektlarining o'rni nihoyatda katta hisoblanadi.

Madaniy meros obyektlari moddiy va nomoddiy shakllarga bo'linadi. Moddiy madaniy meros tarkibiga tarixiy binolar, me'moriy inshootlar, qadimiy shahar xarobalari, maqbaralar, masjid va madrasalar kiradi. Nomoddiy madaniy meros esa xalq og'zaki ijodi, milliy urf-odatlar, an'analar, hunarmandchilik, milliy kuy-qo'shiqlar va marosimlarni o'z ichiga oladi. Ushbu obyektlarning har biri xalqning tarixiy taraqqiyoti va ma'naviy dunyosini aks ettiruvchi muhim manba hisoblanadi. Tadqiqotchilar fikriga ko'ra, madaniy meros obyektlarini saqlash orqali nafaqat tarixni himoya qilish, balki jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlash mumkin [1; 56].

Bugungi kunda dunyoning ko'plab davlatlari madaniy merosni muhofaza qilishga alohida e'tibor qaratmoqda. UNESCO tashkiloti tomonidan qabul qilingan xalqaro konvensiyalar tarixiy obidalarni asrash va ularni xalqaro miqyosda himoya qilishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, Butunjahon madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgan obyektlarni saqlash masalasi davlatlarning xalqaro nufuzini oshirish bilan bir qatorda turizm rivojiga ham katta hissa qo'shadi. O'zbekiston hududidagi Samarqand, Buxoro, Xiva kabi qadimiy shaharlarning xalqaro miqyosda e'tirof etilishi milliy madaniyatning jahon tamaddunidagi o'rnini ko'rsatadi.

Madaniy meros obyektlarini saqlash siyosati davlat tomonidan ishlab chiqiladigan qonunlar va me'yoriy hujjatlar asosida amalga oshiriladi. O'zbekistonda ham tarixiy yodgorliklarni muhofaza qilish bo'yicha qator qonunlar qabul qilingan bo'lib, ular madaniy meros obyektlarini hisobga olish, ta'mirlash, restavratsiya qilish va ulardan foydalanish tartiblarini belgilab beradi. Bu borada Madaniy meros agentligi faoliyati muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, tarixiy obyektlarni noqonuniy buzish yoki ularga zarar yetkazish uchun javobgarlik choralari ham belgilangan. Olimlarning ta'kidlashicha, madaniy merosni muhofaza qilishning samaradorligi davlat nazorati va jamoatchilik hamkorligiga bog'liqdir [2; 84].

Madaniy meros obyektlarini saqlash siyosati faqatgina tarixiy binolarni restavratsiya qilish bilan cheklanib qolmasligi kerak. Eng avvalo, yosh avlodning tarixiy ongini shakllantirish va ularda milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini rivojlantirish muhim hisoblanadi. Chunki tarixni bilmagan jamiyat kelajak taraqqiyotini to'g'ri belgilay olmaydi. Shu sababli ta'lim

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

tizimida madaniy meros mavzusiga oid fanlar va targ'ibot ishlarini kuchaytirish zarur deb hisoblayman.

Madaniy meros obyektlarini saqlashda zamonaviy texnologiyalarning o'rni ham tobora ortib bormoqda. Raqamlashtirish, 3D modellashtirish, elektron kataloglar yaratish va virtual muzeylarni tashkil etish orqali tarixiy obyektlarni keng jamoatchilikka yetkazish imkoniyati oshmoqda. Bu esa nafaqat obyektlarni saqlash, balki ularni ilmiy jihatdan o'rganish va targ'ib qilishda ham muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Ayrim davlatlarda tarixiy obidalarni sun'iy intellekt yordamida monitoring qilish tajribalari ham yo'lga qo'yilgan. Bu usullar madaniy meros obyektlariga yetishi mumkin bo'lgan zararlarning oldini olishga yordam beradi [3; 112].

Shu bilan birga, madaniy meros obyektlarini saqlash jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, ayrim tarixiy obidalarining qarovsiz holga kelib qolishi, malakali restavrator mutaxassislarning yetishmasligi, moliyaviy mablag'larning cheklanganligi hamda noqonuniy qurilish ishlari madaniy merosga jiddiy xavf tug'dirmoqda. Ayniqsa, urbanizatsiya jarayonida qadimiy hududlarning zamonaviy qurilishlar bilan almashtirilishi tarixiy muhitning buzilishiga olib kelmoqda. Bu esa kelajak avlodning tarixiy merosdan bahramand bo'lish imkoniyatlarini kamaytiradi.

Madaniy merosni asrash masalasi faqat davlat tashkilotlarining vazifasi bo'lib qolmasligi kerak. Jamiyatning har bir a'zosi tarixiy obidalariga ehtiyotkorona munosabatda bo'lishi, ularni asrab-avaylashga hissa qo'shishi zarur. Chunki madaniy meros — bu xalqning umumiy boyligi va ma'naviy mulkidir. Agar tarixiy obidalar yo'qolsa, xalqning tarixiy xotirasi ham asta-sekin zaiflashib boradi.

Madaniy meros obyektlarini rivojlantirish va ulardan samarali foydalanish turizm sohasining taraqqiyotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Tarixiy obidalar mamlakatga xorijiy turistlarni jalb etuvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Natijada yangi ish o'rinlari yaratiladi, hududlarning iqtisodiy faolligi ortadi va milliy madaniyatning xalqaro nufuzi oshadi. Shu bois madaniy merosni saqlash siyosati iqtisodiy rivojlanish strategiyasining muhim tarkibiy qismi sifatida qaralmoqda [4; 73].

Madaniy meros obyektlarini saqlash samaradorligini oshirish uchun davlat va jamoatchilik hamkorligini yanada kuchaytirish, tarixiy obidalarini raqamlashtirish jarayonlarini kengaytirish hamda yoshlar o'rtasida madaniy merosga oid targ'ibot ishlarini tizimli ravishda olib borish maqsadga muvofiqdir. Shuningdek, restavratsiya sohasida malakali mutaxassislarni tayyorlash, xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni rivojlantirish va tarixiy obyektlarni saqlashga xususiy sektor investitsiyalarini jalb qilish muhim ahamiyat kasb e tadi. Bu esa madaniy meros obyektlarini uzoq muddat davomida asrab-avaylash va ulardan samarali foydalanish imkonini yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, madaniy meros obyektlarini saqlash siyosati xalqning tarixiy xotirasi, milliy qadriyatlarini va ma'naviy boyligini asrashda muhim vosita hisoblanadi. Tarixiy obidalarini muhofaza qilish orqali nafaqat o'tmish merosi saqlab qolinadi, balki kelajak avlodning milliy o'zligini anglashiga ham zamin yaratiladi. Shu sababli madaniy merosni

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

asrashga qaratilgan islohotlarni izchil davom ettirish, zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish va jamiyatning barcha qatlamlarini ushbu jarayonga jalb etish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch.* — Toshkent: Ma'naviyat, 2008. — 176 b.
2. Madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida: O'zbekiston Respublikasining Qonuni. — Toshkent, 2001.
3. UNESCO. *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage.* — Paris: UNESCO, 1972.
4. Ahmedov B.A. *O'zbekiston xalqlari tarixi manbalari.* — Toshkent: O'qituvchi, 2001. — 384 b.
5. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi.* — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 464 b.
6. Jabborov I. *O'zbek xalqining madaniy merosi va qadriyatlari.* — Toshkent: Sharq, 2019. — 256 b.

